

APUNTS PER A UNA BIOGRAFIA DEL DR. JOSEP SOLER-ROIG. (1902-1999).

Victor J. MARÍ i BALCELLS

Lino Torre deia de Soler-Roig que era un "dinosaur de la Medicina". Ho deia sense cap intenció pejorativa ni tampoc adulatoria, sinó en un sentit sociològic per assenyalar que pertanyia a l'extinta i no repetible espècie del cirurgià de l'anomenada "medicina liberal" anterior a la socialitzada actual. Diria que aquest aspecte és central en la seva vida i la seva obra.

Va néixer a Barcelona el 14 de novembre de 1902, morint el 5 de setembre de 1999, als 96 anys. El naixement tingué lloc a la casa paterna, aleshores al carrer de l'Hospital 92. Li imposaren els noms de José, Juan i Lorenzo. Fou el primer fill del matrimoni format pel metge-cirurgià i traumatòleg Josep Soler i Roig, nascut l'any 1870 a Barcelona, i Mª de la Pau-Glòria Elizaicín i Masferrer, coneguda de gran com Glòria, nadiua d'Alacant, també de 32 anys.

Per via paterna, l'avi també era cirurgià i es deia Josep. Aquest primer Josep Soler i Còdol fou acadèmic a la Reial de Medicina; era fill de Llorenç Soler, fuster d'ofici; la família de l'àvia, na Emília Roig, barcelonina com el seu espòs, eren tintorers. Per part materna, el pare de Glòria era de Madrid i la mare, de Barcelona. La nissaga dels metges Soler + Soler-Roig no ha tingut continuïtat.

Es curiós que durant força temps el nom del Xef (com entre els del Servei de Sant Pau el designàvem) era, tal com convenia al codi civil, José Soler Elizaicín. Durant l'adolescència i potser per presumir amb els amics anteposà un "de" al segon cognom. Aquest significa en basc "casa petita del darrera de l'església" i el mantingué, si més no, en la signatura de documents, mentre que suprimí el "de" definitivament; en compensació i qui sap si per a honorar al pare, que sempre l'havia recolzat i que l'havia ensinistrat en la pràctica quirúrgica, reuní amb un guionet els seus cognoms

a fi de perpetuar-los, si és que el terme perpetu té algun sentit entre generacions plebeies.

Cap el 1912, la família Soler Roig (pare) havia augmentat de dos membres: un fill (Joan, que mai va gaudir de bona salut, morint jove) i una filla (que fou núvia del boxejador Paulino Uzcudun, però que es casà finalment amb el Rev. Cham Leonhardt, cap de l'Església luterana a Barcelona i representant de la casa Krupp a Espanya). Vivien al carrer Balmes 63, d'on passaren poc després al carrer Modolell 12, prop de la Via Augusta, solcada llavors per les vies del ferrocarril. Junt a l'habitatge va muntar una clínica d'onze llits amb ambicions quirúrgiques. Era una torre modernista, que anomenà "Clínica Mont d'Or", com si el títol fos un esquer per atreure una clientela digna del noble metall. Dissortadament, acudiren sobretot pacients amb dolències principalment mèdiques i d'economies modestes; podia estar plena, però no de malalts, sinó per uns parents més o menys llunyans (el més proper era un cosí). Amb aquest "capital" mantenien un despatx o tertúlia al Saló Rosa, on es distreien amb el cultiu de "Ciències ocultes" amb la concurrència, diuen, de personalitats com Ignasi Barraquer i Benet Perpinyà. Josep Soler i Roig, pare, morí tuberculós als 60 anys. Fou molt amic del Dr. Salvador Cardenaí.

En el capítol dels estudis de Soler-Roig destacarem els efectuats de jovenet a l'"Escola Alemanya", ubicada com encara ara mateix a prop de casa seva al c. Modolell; foren realment fructífers, ja que li valgueren l'única nota brillant de tot el batxillerat en llengua alemanya. També li foren molt útils en la seva estada a Alemanya i per exercir de intèrpret en els congressos mèdics. Destaca el pas per tres Facultats durant la llicenciatura (Barcelona, València, Saragossa i finalment, una altra vegada, Barcelona).

Fastiguejat per les dificultats acadèmiques estigué a punt d'abandonar els estudis, de no ser per la providencial insistència de la Conxita, amb qui s'havia casat l'any 1928. Es així que es llicencià el 1929; rebent el títol oficial el 27 d'agost de 1930, registrant-se en el Col·legi de Metges el 26 de Gener de 1935.

Es paradoxal la discordància entre el fracàs escolar en la primera part de la seva vida i l'exceptional intel·ligència per tothom reconeguda. Com a mostra d'aquesta tenim les respostes ràpides, de vegades fulgurants i coents, com la que desmuntà a un conferenciant que deia haver fet 2.000 ó 3.000 raquianestèsies: "en què quedem?, foren dos o tres mil?". Tenim també el fet del poliglòtisme, ja que parlava perfectament l'alemany, l'anglès, el francès, l'italià, a més naturalment del castellà i el català. Totes aquestes

llengües les aprengué sense l'auxili o l'estorb de la gramàtica, diríem, "per immersió", encara que amb certes variants. Així, procurava dialogar amb les monges alemanyes que atendien la clínica que heretà del pare per a completar els estudis fets a l'Escola Alemanya. L'anglès l'aprengué del capità "Mr. Graham", que tenia ingressat a la clínica i que més tard es va saber que espiava per als britànics.

La part negativa de la història el seu fill Pepe l'atribueix a males companyies junt a sofisticades aficions, que li restaven temps per l'estudi, començant per l'automobilisme, enlluernat per la bellesa dels bòlids de competició i per la velocitat que podien assolir.

Sense negar els components sociològics del "xicot entremeliat" que fou (i que potser mai deixà de ser-ho del tot) i de l'"home de món" que arribaria a ser, jo proposaria una altra interpretació del tema que ens ocupa. Per a mi, el Xef fou i era un superdotat amb tots els problemes d'aquests individus: en primer lloc el fracàs escolar (essencialment per avorriment davant de qüestions que cauen lluny dels seus interessos), però també per estranys trastorns psicològics, com ara les dificultats de comprensió de les matemàtiques, llevat de l'operació de sumar. Una altra tara, ¿congenita?, fou la sordesa que no sabem quan s'inicià, però sí que era hereditària (per línia ascendent i descendent), resistent als tractaments mèdics i protèsics (assajava tots els models d'audífons que sortien al mercat). Hi ha qui creu que hauríem de prendre aquesta informació "amb sordina", perquè semblava que captava allò que li convenia, en especial si li parlaven en anglès; també es queixava, sense portar audífon, si li enraonaven massa fort, ¿et penses que soc sord?, deia. En el mateix sentit ens deixa perplexos la seva afició a la música, si l'hem de jutjar per la freqüentació al Liceu.

Ser dur d'orella es compensava amb una excellent agudesesa visual i una poderosa memòria. D'un cop d'ull podia fer-se càrrec d'allò que succeïa en el camp operatiu d'un pacient que un altre cirurgià intervenia. És clar que això es devia no només a la capacitat sensorial.

La part positiva de la seva vida social i professional comença sens dubte, quan es casa amb la Conxita Janer i Vila. Aquesta dona d'excepció, fou el seu complement ideal. Ben aviat, excepte del quiròfan, s'encarregà no tan sols de les qüestions purament domèstiques, sinó també de portar la comptabilitat. Era una gran lectora, sabia força alemany, tot i no haver assistit a l'Escola Alemanya; també coneixia bé el francès i el rus, fins al punt de traduir Tolstoi al castellà. Feia, doncs, bona la dita de que darrera d'un gran home hi ha sempre una gran dona. Li donà tres fills (Pepe, Alex i

Lluís) de caràcters i trajectòries professionals ben diverses; només el Lluís inicià estudis de Medicina que no va completar; tingueren també una filla, Mercè, que es casà amb Santos Palazzi Coll. Na Conxita morí dos anys abans que el Xef.

Les relacions amb l'estament mèdic i sobretot amb l'anomenada "alta societat", s'intensificaren i s'estengueren tant en el sentit geogràfic com en l'escala social. Els qui l'hem conegut operant podem afirmar que aquestes mans eren ràpides, precises i segures com els Bugatti, Pegaso o Porsche que conduïa i molt respectuoses amb els vianants, vull dir, els teixits sans. Aquesta comparació podria resultar irònica i gairebé cruel si no tinguéssim present que la referim no a la seva primera joventut, sinó al període de maduresa quirúrgica, que és aquell que nosaltres coneixem.

A Barcelona hi havia a l'època de Corachan i de Ribas i Ribas una estesa opinió de que els cirurgians de l'Hospital de Sant Pau operaven millor que els del Clínic, tot i no sent catedràtics de Patologia Quirúrgica. La primera Universitat Autònoma fent-se ressò del prestigi dels esmentats, els nomenà directament professors lliures de l'assignatura.

Haurem de tornar a l'època en què Soler-Roig heretà la clínica del seu pare. Una de les seves primeres mesures fou foragitar als malfeiners que ocupaven la meitat de les habitacions. Millorà allò que pogué la clínica, prematurament envellida, i l'entorn. Comença també a publicar algun article científic.

Segons les nostres dades, l'any 1930 s'incorporà com a metge auxiliar al Servei de Cirurgia A de l'Hospital de Sant Pau, ja radicat al pavelló de Sant Manuel com quan nosaltres hi assistíem. Aleshores el regentava Bertomeus. Segons diu el propi S.-R. fou també supernumerari de Guàrdia per oposició i professor de classes pràctiques, fins accedir al lloc d'ajudant del Servei, o sigui, de Sotcap. L'any 1931 Joan Soler-Julià havia guanyat per concurs -oposició la plaça que per renúncia havia deixat vacant Bertomeus. En aquest període, Soler-Roig féu viatges a l'estranger.

Aviat vingué la guerra; S.-R. tenia llavors 33 anys, posseïa una clínica, atesa per monges alemanyes, tenia cotxe, aparentava ser més ric que en realitat era i amics que ho eren potser més que ho semblaven. Motius suficients hi havia, doncs, donades les circumstàncies, per anar-se'n de Barcelona el més de pressa possible. Disfressà les monges amb vestits mundans, i aconseguí embarcar-les amb tota la família (ell no, però) el 25 de juliol en el darrer avió de la Lufthansa que sortí de Barcelona cap a Alemanya, sense un ral. El

mateix dia 25 feia un registre a la clínica i a casa seva el temible S.I.M. (Servei d'Informació Militar). D'això se n'assabentaren més tard per un empleat fidel, que tenia cura de les seves pertinences, que aviat passarien a la categoria de ex, a causa de requisos o saquejos.

A Alemanya foren rebuts amb la màxima consideració com a refugiats de guerra i s'installaren primer a l'Hotel Rapen, d'Hamburg, on pogueren notar les primeres manifestacions de la persecució dels jueus, perquè els propietaris d'aquell no es lliuraven de dur com a signe infamant una gran estrella groga d'Israel al pit. Com l'Hotel era molt car per a l'economia familiar aviat es traslladaren a Freudenstadt, la Selva Negra i més tard a San Sebastián, un temps després d'haver estat ocupada per les tropes de Franco. Mentre estigueren a Alemanya, els fills aprengueren la llengua del país, sense massa esforç.

Mentrestant, Soler-Roig continuava a Barcelona, evidentment amagat en algun lloc; després d'unes setmanes pogué fugir, primer a Marsella a bord d'un vaixell, i tot seguit a Alemanya, cercant la família, de la qual desconeixia l'adreça exacta. A finals de setembre es dirigí en solitari a San Sebastián. Només fins a estar ben aposentat en aquella ciutat i quan les circumstàncies bèl·liques ho permeteren reclamà el retorn dels seus al seu costat.

En tornar, es presentà a les oficines del govern en Burgos, on segons una declaració jurada, "presté mi concurso voluntario como Jefe de Equipo Quirúrgico del Ejército Nacional desde el mes de Septiembre de 1936 en que salí de la Zona Roja", esmentant també que es considerat "Capitán médico asimilado". En aquest document, que obra al Col·legi Oficial de Metges de Barcelona, sense data, però evidentment posterior a 1939 i probablement a 1942, es fa constar en un altre paràgraf que és metge supernumerari de guàrdia per oposició a l'Hospital de Sant Pau; també es diu més enllà que té el títol de Doctor (cosa que no hem pogut comprovar) i que és membre corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina, que certament ho fou per elecció l'11 de febrer de 1943 en sessió extraordinària, el mateix que altres 20 col·legues, segons les Actes de dita Institució. En el mateix acte també es cobriren els escons dels numeraris, que estaven vacants per defunció o l'exili; entre els elegits d'aquest estament hi havia tanmateix Joan Soler-Julià. L'Acte el presidí el governador civil que al seu termini "dió los gritos de rigor, con el público de pie, con el brazo en alto y cantando el Cara al sol".

A San Sebastián, on radicà durant tota la guerra civil, féu importants coneixences, nacionals i estrangeres, amb moltes de les quals mantingué gran amistat posteriorment, havent trobat així mateix amics que, com ell s'havien passat al camp nacional. Foren amics i col·laboradors de S.-R., en especial els metges Cárdenas, Sala (que després es féu dentista) i Galindo, que volia especialitzar-se en cirurgia plàstica i que acabà installant-se a Madrid. Entre els pocs metges foranis que gosaren venir a la zona franquista el 1937, amb l'imprescindible permís oficial, tenim al Dr. Eastmann Sheehan, professor de Cirurgia. A través d'aquest, S.-R. conegué al neozelandés Robert McIntosh, que es considerat el pare de l'anestesiologia moderna i a qui li fou atorgada anys més tard a Oxford la primera càtedra a Europa d'aquesta especialitat (finançada per Mr. Morris, el propietari de la fàbrica dels automòbils de dita marca). Soler-Roig féu observar a McIntosh la dificultat que tenien els cirurgians de guerra per adormir els ferits de la cara mitjançant els anestèsics volàtils disponibles, a través d'una mascareta; potser aquesta indicació del Xef incités a McIntosh a donar els passos que mancaven per fer avançar de nou l'Anestesiologia (i de pas, la Cirurgia), introduint la intubació, l'aparell vaporitzador regulable i l'ús controlat del curare (descobert per Griffith). McIntosh tornà el 1946 per donar unes conferències a Madrid i quan S.-R. se n'assabentà el féu venir a la Costa Brava a les seves expenses. Més endavant, a l'any 1951 el convidà a participar en un dels seus Cursos.

Es possible que romangués hostatjat a l'Hospital Militar, on com a tinent metge assimilat, prestà els seus serveis com a cirurgià durant gairebé un any. El director d'aquell hospital era llavors Joaquím Salarich, amb qui en determinada ocasió discutí acaloradament. Soler-Roig fou acomiadat. Molts anys després, Salarich i S.-R. es reconciliaren.

Per aquell temps, es reincorporà al servei de cirurgia A, llavors de Joan Soler-Julià. El 1944 moria Soler-Julià deixant vacant la seva plaça. El règim franquista havia abolit tots els reglaments anteriors a la "liberación", entre d'altres el que regia els nomenaments dels càrrecs de l'hospital de Sant Pau, que abans es feien per concurs-oposició. Sens dubte, això afavoria els interessos de Soler-Roig, mai delitós d'exhibir els seus coneixements teòrics davant d'un tribunal, però disposat a assumir en la pràctica els deures i la responsabilitat d'un Xef, capaç d'organitzar quelcom en matèria de cursos, congressos, adquisició de material o d'installacions senceres o la creació de noves seccions o departaments, però sobretot posseïdor d'una tècnica quirúrgica i un prestigi superbs i d'unes relacions socials excel·lents. L'elecció es feu, doncs, per concurs, valorant-se els mèrits i les potencialitats del Dr. Soler-Roig.

La seva fama transcendí les fronteres, fins el punt que podia aprofitar els viatges d'estudi o de plaer per efectuar operacions sol·licitades per col·legues o pels mateixos pacients.

Entre els cirurgians més amics citarem, per països, els anglesos Dickson Wright, Ph Allison, D'Abreu, Adams i sobretot Lawrence Abel, Cap de Cirurgia d' un Hospital Oncològic. Abel era un cirurgià de gran experiència: ens va presentar la seva casuística de 2.000 operacions de Miles el 1971. En una de les seves estades extirpà magistralment a l'hospital una neoplàsia de recte. Abel regalà al Xef les tisores que sir Tudor Edwards havia fet servir per operar al rei George V d'Anglaterra (d'una neoplàsia de pulmò, en una sala d'operacions preparada per l'ocasió al palau de Buckingham). Les tisores tenien el mànec daurat; de vegades Soler-Roig les demanava a Montserrat, la instrumentista, "Vinga, les Royal scissors".

Sintonitzava molt amb els italians com Dogliotti (home de gran prestància, que S.-R. comparava amb un emperador romà), Valdoni, Pettinari, Lanzara, De Nunno, Morino, Teneff i Platoni.

Anava sovint a Lió, on visitava el servei de Mallet Guy. Tant aquest com altres membres del seu equip foren en algun moment hostes del servei de Soler-Roig. Entre ells hi eren Iselin (que escriuria un Atlas de Cirurgia de la Mà, text iniciàtic d'aquesta nova especialitat), Poilleux, Delanoy, Lortat-Jacob, Dubost (un dels primers en cirurgia cardíaca), Mercadier i Gosset. A més dels esmentats comptava amb altres cirurgians francesos amics, com Soupault, Senèque, Hepp, Champeau, Leger, Roux i Debray. Mallet-Guy, fidel a l'escola clàssica francesa, sostenia que les grans incisions feien als grans cirurgians; Mallet-Guy les feia enormes. Soler-Roig discrepava en aquest punt del mestre i havent adoptat per a la cirurgia biliar l'anomenada de "Rio-Branco", la realitzava encara més petita que l'original d'aquest autor.

Altres cirurgians-professors dels Cursos foren els suïssos F. Oddi, Brunner i A. Lenner, de Luzerna.

Foren convidats a donar conferències els nord-americans A. Jackson, H.E. Bacon, P.J. Flagg, R. Mc Neally, Strauss, Compere i Winkelmann. Un dels últims que vingué fou Peter Rossi, de Chicago, que feia colectomies totals per poliposis rectocòliques familiars, un concepte aleshores difícil d'assumir. Soler-Roig havia fet diversos viatges a Nord-Amèrica, on aconseguí fer amics.

Dels professors espanyols no catalans que donaren lliçons en la mena de càtedra en "re menor" en què es convertia la petita aula del servei, trobaríem a Vara López, Lafuente Chaos, Duarte, Puente Domínguez, García Morán, Lozano i Carbonell. Entre els catalans que acceptaren la invitació a participar-hi figuren Pi-Figueras, Prim, Salleras, Agustí, Pinós, Vidal-Colomer, Rocha, Puigvert, etc.

Resumint aquest apartat. Ben consolidat com a Cap del Servei A de l'Hospital de Sant Pau, va organitzar anualment a partir de 1949 unes Reunions sobre temes de Cirurgia actuals en cada moment, que anomenà "Recientes Avances en Cirugía". Els metges del Servei també hi participaven a mesura de la seva eficiència. Naturalment, el principal d'ells i "motor del canvi" fou el Dr. Sitges Creus, sotcap del Servei. En total, foren 21 les edicions; l'última es celebrà en 1971.

Fem un salt enrera i tornem a la seva pràctica privada. A l'època que assumí la direcció del servei A de Sant Pau, la clínica de sempre havia quedat petita i obsoleta, tot i refeta en la postguerra immediata. Fer-ne una de nova s'imposava. Els diners els avançaria el Banc Comercial Trasatlàntic. L'edificaren en un solar situat a la cantonada dels carrers Vallmajor i Freixa, a prop de la clínica vella. Encarregada a Mitjans, un arquitecte molt competent, es lluí força, donant-li un caire avançat tant en l'exterior com per dintre, al qual contracontribuí el Xef, disposant una magnífica col·lecció d'escultures antigues de fusta, policromades, representant imatges de Santa Àgueda (o Àgata) màrtir cristiana, a qui els algtzirs del pretor turmentaren tallant-li els pits. Història o llegenda, S.-R. pensava que per la mastectomia bilateral soferta la Santa s'havia guanyat a pols el patronatge de les dones que passen per aquest tràngol.

Corria el 1956 quan s'inaugurà. La clínica disposava de 20 habitacions, dotats els llits de tots els artillugis mecànics que molt més tard es feren corrents en les millors clíniques; unes instal·lacions exemplars per a la pràctica de la cirurgia, i també pel que fa als serveis d'hostatgeria. Tot i privada, estava oberta als metges de la seva confiança. Fa uns 10 anys, la van vendre. Els nous propietaris la remodelaren per fer-ne pisos d'habitatge.

També pot ser recordat per haver estat el primer en fer la lligadura d'un ductus arteriós permeable (l'any 1947), segons una tècnica que havia après a Londres. Soler-Roig fou un capdavanter a Espanya en la realització de neumonectomies, i pel que fa a Catalunya, de toracoplasties. També, segons afirma, fou el primer en publicar (any 1953) experiències personals en

l'estudi peroperatori de les vies biliars amb Biligrafín. De fet, a Sant Pau el Xef es reservava les intervencions sobre dites vies, inclòs intrahepàtiques, que, en general, eren consecutives a operacions anteriors maldestres. La reparació, que requeria molt coneixement i paciència, passava per trobar algun conducte permeable del què ragés bilis. Aquest tipus d'operació no l'he feta mai i no l'he tornat a veure fer. Potser les operacions inicials es fan ara millor i no requereixen retocs posteriors o bé ja no viuen els desgraciats que sofrien una reoperació darrera l'altra. En un altre aspecte, després de considerar gairebé imprescindible la manometria associada a la colangiografia en l'estudi de les vies biliars, més tard reduí la primera part a una simple "manu-metria" (terme inventat per ell per indicar la sensació subjectiva de resistència en la "manu" a la progressió del líquid que introduïa, considerant-la signe d'obstrucció a la part baixa del colèdoc).

Un altre punt de l'obra de Soler Roig foren les publicacions científiques, que certament no prodigava, home més aviat d'acció. Hem trobat, no obstant això, algun article d'abans de la Guerra Civil i d'altres posteriors. Hi afegirem els llibres "*Cirurgia del esófago*", "*Cirurgia del recto*", en col·laboració amb A. Sitges i "*Patología y Clínica del colédoco terminal*" del 1959, obra aquesta amb la col·laboració no explicitada de Lino Torre.

Un altre mèrit de S.-R. fou saber escollir o mantenir a vora seva els qui serien indistintament ajudants, companys, deixebles i amics. Alguns els captà a més per treballar a la clínica, en principi com ajudants de mà a la sala d'operacions, però també a càrrec d'altres funcions pròpies d'un establiment sanitari. Els tres que de forma successiva feren aquest paper durant un període molt prolongat foren Sitges, Moliner i Roldán; cal dir que tots ells reeixiren d'aquesta tasca de forma brillant. Participaren de forma simultània o alternativa en les activitats hospitalàries i assoliren distincions de conformitat amb els seus mereixements. Sitges, ja desaparegut, que era nebot del Dr. Joan Soler-Julia, fou el Sotcap del Servei i, més tard, en jubilar-se el Xef, passà a dirigir un Servei de Cirurgia a l'hospital de Bellvitge i posteriorment a ser Cap de Departament; també col·laborà en dos dels llibres de S.-R.

Havíem parlat d'unes monges alemanyes que atenien la seva clínica des d'abans de la Guerra. Afegirem ara que eren 14 en total, de les quals 3 eren metgesses ("Vera", "Matea" i "Maria"). Tornaren després, si bé amb el temps es reduïren en número i no es substituïren per manca de vocacions al país d'origen. Sí ho foren per unes monges basques, d'una orde francesa.

Venien pel servei, més a veure operar al Xef que per ajudar, alguns cirurgians, entre aquests citaré a Ortoll, Arqué, Lloret, Muntaner i Rusca. D'altra banda, hi havien residents, que de forma aperiòdica s'anaven rellevant, incorporant-se en ocasions al servei de forma més estable; recordo a Montero, que més tard seria conselleiro de Sanidade al Govern gallec, als germans Lisardo i Jesús García, gallecs, com ho era també Ochoa. S'iniciaven en les especialitats que més tard desenvoluparien plenament Sobregrau, Reventós, Albertí, Isidre Dargallo; també vingué un temps el Dr. Peydro, un cirurgià ja experimentat, que s'ensinistrava en la pràctica de la linfografia diagnòstica. En el que podríem dir "el primer equip", inclouríem els Drs. Lino Torre, Curto Cardús, Miserachs, Piera, Sánchez-Ortega, Soler-Montero, Diego Gómez, Alvaro Gaspar, Asiaín, Simó, Comamala, Pla Comós, Bonafonte i qui subscriu, a més dels que hem citat abans. Menció extra mereix Lino Torre, iniciat com a digestòleg, gran cirurgià i gran persona, que col·laborà amb S.-R. en la ponència sobre el colèdoc terminal al Ve. Congrés del Mediterrani Llatí, i que posteriorment dirigí el Servei de Cirurgia a l'Hospital del Mar, del mateix Centre, i més endavant, en fou Cap Sánchez-Ortega. Un altre deixeble destacat fou el finat Curto, Cap que fou del Joan XXIII a Tarragona, i més tard, a Bellvitge, autor d'un llibre important sobre Malalties benignes de l'esòfag.

Com a organitzador, a part dels "Recientes Avances en Cirugía" dels quals fou creador, cal apuntar les iniciatives en el si de la Societat Catalana de Cirurgia, unes acceptades i que persisteixen, mentre que altres, tot i enaltidores per a la Societat, no reeixiren, potser pel seu cost excessiu. Entre les primeres tenim en primer lloc la institució durant la seva presidència (1961-1965) del Premi Virgili, de caràcter honorífic de gran abast, perquè la persona escollida hauria de ser sempre alguna de les figures consagrades de la Cirurgia mundial. A partir de la 3ª entrega, però, el "Virgili" es reservà per a un cirurgià espanyol, mentre que un nou Premi, anomenat "Gimbernat" ho havia de ser per a un estranger. També fou S.-R. qui propugnà la materialitat del Premi, consistent en la representació escultòrica d'una mà amb un ull al palmell. No aconseguí, en canvi, la creació d'una Casa-Museu, destinada exclusivament a la comoditat, instrucció i glòria dels cirurgians i independent del Col·legi Oficial de Metges. Argumentava que molts països disposaven d'una institució semblant.

Cal recordar en aquest punt que en 1956 assolí (junt amb els Drs. Piulachs, Pi-Figueras i Sitges) l'autorització del Govern Civil per crear la que llavors només es pogué anomenar "Asociación de Cirugía de Barcelona". Fou, és clar, la precursora de la actual "Societat Catalana de Cirurgia".

Soler-Roig rebé l'encàrrec d'organitzar un Departament de Cirurgia Experimental en el soterrani mig abandonat d'un pavelló de l'Hospital, aprofitant uns fons atorgats per la Fundació Espona. El seu paper, però, sembla que més aviat fou el d'administrador o supervisor, mentre que la direcció efectiva l'exercia Reventós Conti. Aquest desenvolupà un aparell de circulació extracorpòria que tingué aplicació inclòs en humans. Alberti se sumà al projecte. Per la seva part, Sobregrau experimentava en aquell Departament sobre qüestions controvertides de la circulació perifèrica. El Fons Espona s'esgotà i calgueren altres patrocinadors, com Bertran i Serra i Federic Torelló, repescats per S.-R.

L'esperit artístic de Soler-Roig es manifestà primer per la passió que sentia per les formes aerodinàmiques elegants dels automòbils. Amic de molta gent, també ho fou de grans pintors, tan o més bohemis que ell. Un dels més antics fou Josep M. Sert, que conegué per haver operat a la seva germana. Més tard, establí estreta amistat amb Picasso, que era íntim dels Reventós, que a la seva vegada ho eren de Soler-Roig. El fill del pneumòleg Cinto Reventós, del mateix nom, s'aplicà a la cirurgia toràcica i s'incorporà al Servei de Sant Pau, operant ocasionalment a la seva clínica. Picasso dibuixà per a Soler-Roig una simbòlica "mà de cirurgià", que fou reproduïda (en colors) en el número de "Barcelona Quirúrgica" en què s'exposa la Història de la Societat Catalana de Cirurgia.

També es relacionà, a través del seu fill Pepe, amb Salvador Dalí, a qui operà d'hèrnia, després de que Puigvert l'intervingués d'un adenoma de pròstata. Coneixent l'afició del Xef per les "Santes Àgates", Dalí li feu el present d'un dibuix improvisat, a bolígraf, i que titulà "Santa Àgata platònica", res que veure amb el filòsof, sinó amb un gran plat o safata on la Santa sostenia els pits tallats pel botxí; el fons era un paisatge de Port Lligat i unes mosques volant evocaven el miracle de Sant Narcís a Girona.

Per acabar amb les activitats extramèdiques de S.-R. cal anotar que a més d'esportista, no exactament d'élite, formà part de la directiva de Clubs esportius, com ara el Futbol Club Barcelona, però sobre tot d'entitats relacionades amb l'automobilisme, el R.A.C.C. i el Motoclub de Catalunya per exemple, contribuint fins i tot a organitzar campionats, com les 24 Hores de Montjuïc i altres proves que liderava la mítica "Penya Rhin". Cuidava en aquestes ocasions de la part sanitària, cobrint l'assistència, el trasllat i l'hospitalització dels possibles futurs accidentats.

L'any 1974 li fou concedit el Premi "Virgili" de la Societat Catalana de Cirurgia, que culminava el reconeixement oficial dels seus mèrits professionals.

Per ordre cronològic esmentarem les demés distincions rebudes:

- 1943. Membre corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona
- 1950. Membre "correspondente Straniero" de la Societá Fondazione Mari Donati, de Milan.
- 1950. Miembro Honorario de las Universidades Argentinas.
- 1954. Membre Honorari de la Societá Triveneta de Cirurgia.
- 1963. Gran Cruz de la Orden Civil de Sanidad, de España.
- 1963. Membre corresponsal d'Honor de la Societat de Cirurgia de Gran Bretanya i Irlanda.
- 1964. Membre Honorari de l'American Proctological Society
- 1964. Premi A.B, Graham, Philadelphia. (pel treball "Cavografia y Linfografia en las indicaciones del Cáncer de Recto).
- 1966. Membre del Board of Trustees del International College of Surgeons. Chicago.
- 1967. Miembro Honorario de l'Academia Peruana de Cirugía
- 1967. Miembro de Honor del Colegio Colombiano de Cirujanos.
- 1968. Soci corresponent de la Societat de Cirurgia Italiana. Roma.
- 1969. Membre d'Honor estranger de la Societé de Chirurgie de Lyon.
- 1970. Director of the Hall of Fame and Museum of Surgical History, Chicago.
- 1974. Miembro de la Sociedad de Médicos escritores. Madrid.

Sense data:

- Membre d'Honor de la Societá Piemontesa de Cirurgia
- Membre d'Honor de la Societé de Chirurgie de París
- Membre de la Societat de Cirurgia francesa
- Membre de la Societat Internacional de Cirurgia.
- Membre del Col·legi Internacional de Cirurgians.
- Premio Nacional de Cirugía. pel llibre "Cirugía del Esófago"

Caldria afegir a les dites un altra que, per la seva procedència no se li donà difusió. Es tracta de la "Creu de Serveis de l'Ordre de l'Àliga del Poble Alemany", en la seva primera categoria. L'hi concedí el Führer per haver tractat les ferides i cremades esteses que sofriren uns militars alemanys quan el submarí on viatjaven fou bombardejat enfront de les costes de Tarragona. Eren els temps de la segona Guerra Mundial.

De poc no rep una altra medalla, italiana aquesta, per un fet del qual en fou protagonista i víctima innocent. Diuen que S.-R. era a Itàlia visitant als seus cirurgians amics, quan un d'aquests, sabent la passió del Xef pels cotxes li feu una proposició difícil de rebutjar: li deixaven un Lancia per estrenar, si feia el viatge de retorn amb ell a Espanya, on l'entregaria a una persona determinada. Tan conegut era Soler-Roig que passà les fronteres sense cap dificultat; més endavant, s'assabentà que havia dut en un amagatall del cotxe les joies de la família del comte Ciano.

Cal explicar que l'any 1963 amb el seu amic Alfonso de la Fuente Chaos anaren a Mèxic convidats a donar unes conferències en un curs internacional de Cirurgia. Doncs bé, a la sala no hi havia banderes bicolors d'Espanya, sinó tricolors republicanes. En aquella època, Mèxic era l'únic país del món que no reconeixia el govern de Franco i que acollia el dels republicans de l'exili. En veure l'escenari, molt irritat, com mai l'havien vist, enforollà unes paraules gairebé incomprendibles que feien referència al permanganat i els seus usos, fent notar que aquella no era la bandera del seu país, per la qual cosa continuà la conferència en anglès. L'endemà a primera hora es feren fonedissos, prenent el primer avió disponible. Franco reaccionà immediatament concedint a Soler-Roig la Gran Creu de l'Ordre de Sanitat Nacional.

Es mantingué actiu en la seva clínica quasi fins els 80 anys, en bona forma. Es enternidor com determinà plegar del tot; havia intuït que els pacients no confiaven tan en ell com abans i d'altra banda que la seva capacitat visual havia minvat molt.

Després de la mort de la seva estimada esposa Conxita, la salut de Soler-Roig decaigué, sobre tot en quan l'estat mental. Morí, sembla que plàcidament, el 5 de setembre de 1999.

Notes:

1. Josep Soler i Còdol, avi de S.-R. visqué de 1843 a 1882, ingressant a la R.A.M.B. el 1872; collaborà a la Rev. de Ciències Med. i a la Enciclopedia Médico Farmacéutica. v. CALBET, JM; CORBELLA, Jacint: "Diccionari Biogràfic de Metges Catalans", Barcelona, Fund. S. Vives Casajuana, Seminari Pere Mata, 1981-83, Vol. III, p. 110. (S.-R. conservava amb orgull la Medalla de l'Acadèmia del seu avantpassat).

2. SOLER-ROIG, J.- "Un caso grave de osteomalacia". -Rev. de Cirugia de Barcelona, Jul.-Dic. 1935. Año V, T.X., p. 355.

3. SOLER-ROIG, J.- "*Métodos quirúrgicos para mejorar los resultados en el tratamiento de las úlceras gastroduodenales*". Ponencia oficial de la Segunda Reunión de la Soc. Esp. de Pat. Digest. y de la Nutrición. Madrid, Graf. Valera, S.A., 1948, 38 pp.
4. SOLER-ROIG, J.- "*Cirugía del esófago*". Prólogo XIII pp.+ ind.+ 136 pp. Ilustr. con 87 grabados, 10 de ellos en cuatricromía. SALVAT Ed. S.A. Barcelona, 1949.
5. GONZÁLEZ-DUARTE, P.- "*Cirugía del esófago*". Prólogo a: Soler-Roig, J. Salvat Ed. S.A., Barcelona, 1949.
6. SOLER-ROIG, J.- "*La tomografía pulmonar transversa en los Quistes hidatídicos*". Congreso Internacional de Cirugía, Buenos Aires. 1950.
7. SOLER-ROIG, J.- "*Acción de la morfina sobre el tono del esfínter de Oddi*". Rev. Esp. enf. ap. digest., 11, 955-963, Mayo-Junio 1952.
8. SOLER-ROIG, J.- "*Contribución al estudio peroperatorio de las vías biliares con Biligrafina*". -Anales del Hosp. de San Pablo, nº 13, p. 415, 1953.
9. SOLER-ROIG, J. Y SITGES CREUS, A.- "*Cirugía del recto*". 1ª Ed. Barcelona, Ed. Científico Médica. Pról.: IX p. + 1h. s.n. +370 pp. 1953.- Una 2ª ed., también de Ed. Científico Médica, consta de 416 pp. y 195 figs., Barcelona, 1965.
10. SOLER-ROIG, J.- "*Papilotomía transduodenal*". - Barcelona Quir. Vol. 1, p. 7, 1957,
11. SOLER-ROIG, J.- "*Patología y Clínica del Colédoco terminal*". Ponencia al V congreso de la Sociedad de Cirugía del Mediterráneo Latino, Venecia, Mayo 1959, Tall. Tipogr. Ariel.
12. SOLER-ROIG, J.- Discurs d'acceptació a la presidència de la Soc. Cat. de Cirurgia per al període 1961-64. Barcelona Quir. 1961 pag. 386
13. SOLER-ROIG, J.- "*Recientes Avances en Cirugía. Discurso de Inauguración del Curso Académico 1963-64*". Industrias Gráficas Barcino. 1963. Barcelona.
14. SOLER-ROIG, J.- Pròleg de la ed. espanyola de: HESS, W.- ENFERMEDADES DE LAS VIAS BILIARES Y DEL PÁNCREAS. DIAGNÓSTICO, CLÍNICA Y TERAPÉUTICA QUIRÚRGICA. Ed. Científico Médica. XXX + 754 pp. + fè d' errades. Barcelona, 1963.
15. SOLER-ROIG, J.- "*Cavografía y linfografía en las indicaciones del Cáncer de Recto*". - Premio A.B. Graham.- Filadelfia. 1964.
16. SOLER-ROIG, J. y SITGES CREUS, A.- "*Cáncer de cardias*". -Anales Med. (sección Cirugía)", Vol. LV feb. 1969, nº 1, p. 57.
17. AGUSTÍ, J.- Discurso del Presidente de la Soc. Cat. de Cirugía, en ocasión de la concesión del Premio Virgili al Dr. José Soler-Roig Elizacín. Curso Académico 1974-75. Barcelona, 1974.

TEXTOS ANTICS

En el catàleg de les memòries manuscrites de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya consta una memòria, sense nom d'autor, que explica la història mèdica, assistencial, dels ferits i morts d'una acció de la tercera guerra carlina, coneguda com a nom d'acció, combat o batalla de Prades, el dia 26 de gener de 1875.

Aquesta acció té un cert interès i ha estat recollida pels estudiosos del tema, així en l'ampli treball de Robert Vallverdú sobre aquesta guerra (nota). Es descrita com a "combat de Prades".

Prop de Prades, en el límit muntanyós del camp de Tarragona, un grup militar liberal, amb 800 homes i 23 cavalls, fou encerclat per un grup carlí molt més nombrós i dotat amb 3.000 soldats i 200 cavalls. Els encerclats van poder trencar l'anella i fugir cap a Albarca, vila propera, on van rebre ajuda. Un nou setge també es va poder trencar i van arribar a Cornudella.

Vallverdú parla de les baixes i sembla, segons dades dels capellans, que a Prades es van enterrar 16 militars carlins i 9 liberals i encara 2 liberals més a Cornudella. Les xifres donades per la premsa liberal són més altes pel que fa a les baixes contràries.

A Cornudella es va instal·lar un hospital provisional on es van atendre 33 ferits, dels quals en van morir quatre. La memòria enviada a l'Acadèmia explica de manera molt detallada la història clínica, tractament, evolució i seqüeles resultants en els ferits. Es un treball ben fet des del punt de vista mèdic pel que fa a la descripció i coneixement dels fets.

La memòria va sense nom. Revisant la documentació hem vist que fou enviada per Joaquim Ferrandis i Piñol, metge de Cornudella, membre corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona i que ja havia tramès altres estudis d'interès sanitari en tant que subdelegat del partit.

Creiem que pot tenir algun interès exhumar aquestes dades, d'una banda per a un millor coneixement de la sanitat en aquella guerra, d'altra per a contribuir a la valoració dels metges que, exercint en un medi rural en principi allunyat de l'hàbit d'escriure treballs, intentaven millorar el seu nivell i ajudar a un coneixement de la realitat clínica, de la patologia que havien d'atendre. I també a enriquir la documentació sobre aquesta guerra.

Joaquim Ferrandis, de qui ja hem escrit en altra ocasió (nota) fou una personalitat important en la vida local, actiu en política, actiu en la funció sanitària, interessat per moltes activitats, una de les menys conegudes la seva dedicació com a autor d'obres de teatre, amb una orientació històrica i social.

Des del punt de vista de l'anàlisi assistencial caldria remarcar alguns punts. Així quan esmenta que preveient la necessitat d'atendre ferits en el cas de guerra, ja hi havia una certa provisió de medicines i material de cura. Creiem que és particularment bona la descripció clínica que fa dels casos que va atendre, amb explicacions detallades. Avui potser ens pot sorprendre la terminologia que emprava per a la denominació des diferents músculs, amb una visió en part més mnemotècnica que els noms que avui estan en ús.

En algun cas concret sembla que l'aportació de l'experiència és important. Això quan evita l'amputació dels dits d'una mà, mantinguts per una resta petita de pell i que van poder-se salvar. També la no amputació de la part proximal de la cama d'un ferit per explosió (degut al mal estat general del ferit) i que va poder-se salvar. L'experiència del tractament dels ferits sovint aporta algun progrés.